

تحلیل گفتمان مقاومت در اندیشه قرآنی امام خامنه‌ای دام‌ظله

یوسف خواجه امیری^۱

چکیده

مقاومت به عنوان مفهومی فطری و جهانی، همواره در طول تاریخ بشریت حضور داشته و به معنای ایستادگی و افزایش تحمل در برابر هرگونه عامل تهدیدکننده آرامش و امنیت فردی و اجتماعی است. قرآن کریم، به عنوان نقشه راه دین اسلام، ابعاد مختلف این مفهوم متعالی را بررسی کرده و عناصر تشکیل دهنده آن را معرفی نموده است. در آیات قرآنی، مؤلفه‌های متعددی برای مقاومت قابل شناسایی است که تأثیرات آن در گفتار و رفتار افراد آشنا با قرآن مشهود است. آیت‌الله امام خامنه‌ای (مدظله العالی) به عنوان یکی از برجسته‌ترین رهبران جریان مقاومت در قرن بیستم و بیست و یکم، همواره در سخنرانیهای خود از این مؤلفه‌های قرآنی الهام گرفته و به تبیین آنها پرداخته‌اند. این مقاله با روش توصیفی - تحلیل محتوا، برخی از مهمترین مؤلفه‌های قرآنی مقاومت را بر اساس سخنرانیهای ایشان بررسی کرده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که چارچوب فکری امام خامنه‌ای در تحلیل مؤلفه‌های مقاومت، کاملاً تحت تأثیر آیات قرآنی است و مفاهیمی همچون ایمان به نصرت الهی، صبر، شهادت‌طلبی، زهد، بصیرت و دشمن‌شناسی از جمله مهمترین عناصر مقاومت قرآنی در اندیشه ایشان به شمار می‌روند. این بررسی می‌تواند راهگشای جامعه اسلامی، به ویژه شیعیان، در مسیر پرچالش مقاومت باشد.

واژگان کلیدی: مقاومت، قرآن کریم، امام خامنه‌ای، مؤلفه‌های قرآنی، صبر، شهادت‌طلبی، بصیرت.

^۱ - دانش پژوه دکتری قرآن و علوم (گرایش مدیریت) جامعه المصطفی العالمیه: ykhajehamiri@gmail.com

مقدمه

مقاومت و پایداری از مفاهیم محوری و اساسی در قرآن کریم است که به عنوان یک اصل راهبردی در زندگی فردی و اجتماعی انسانها مورد تأکید قرار گرفته است. این مفهوم نه تنها به عنوان یک ارزش دینی، بلکه به عنوان یک استراتژی سیاسی و اجتماعی در مواجهه با چالشها و تهدیدات جهانی مطرح شده است. در این میان، اندیشه مقاومت در گفتمان رهبری جامعه اسلامی، به ویژه در بیانات حضرت آیت الله امام خامنه‌ای (مدظله العالی)، جایگاه ویژه‌ای دارد. ایشان با الهام از آیات قرآن کریم، مبانی و مؤلفه‌های مقاومت را به گونه‌ای تبیین کرده‌اند که این اندیشه توانسته است تحولات سیاسی، فلسفی و اجتماعی جهان را تحت تأثیر قرار دهد. بررسی این مبانی و مؤلفه‌ها و تطبیق آن با آیات قرآن کریم، نه تنها برای درک عمیق‌تر از گفتمان مقاومت در اندیشه ایشان ضروری است، بلکه می‌تواند راهگشای تحقق تمدن نوین اسلامی و آرمانهای انقلاب اسلامی باشد.

در حوزه مطالعات مقاومت، پژوهشهای متعددی انجام شده است که هر یک به جنبه‌های مختلف این مفهوم پرداخته‌اند. از جمله این پژوهشها می‌توان به مقاله «اسلامگرایی؛ گفتمان مقاومت» نوشته محمود محمدی، مقاله «انقلاب اسلامی ایران و برسازي هنجار سياسي مقاومت در روابط بين‌الملل» اثر زهره پوستینچی، مقاله «بنمایه‌های ادبیات مقاومت در قرآن» از سید فضل‌الله میرقادری و حسین کیانی، و مقاله «سیاست مقاومتی در قرآن» از علی فرزانه اشاره کرد. این مطالعات اگرچه به ابعاد مختلف مقاومت پرداخته‌اند، اما کمتر به تحلیل گفتمان مقاومت در اندیشه رهبری جامعه اسلامی و تطبیق آن با آیات قرآن کریم توجه کرده‌اند. این خلأ پژوهشی، ضرورت بررسی دقیق‌تر و عمیق‌تر این موضوع را آشکار می‌سازد.

مقاله حاضر با هدف تحلیل گفتمان مقاومت در اندیشه قرآنی امام خامنه‌ای و تطبیق آن با آیات قرآن کریم، به بررسی مبانی و ارکان مقاومت در بیانات ایشان می‌پردازد. این پژوهش با روش توصیفی-تحلیلی، به این پرسش اساسی پاسخ می‌دهد که مبانی اندیشه مقاومت در گفتمان رهبر معظم انقلاب چیست و تا چه میزان با آیات قرآن کریم انطباق دارد؟ بررسی این موضوع نه تنها به درک بهتر از گفتمان مقاومت در اندیشه ایشان کمک میکند، بلکه میتواند به عنوان الگویی برای جوامع اسلامی در مواجهه با چالشهای جهانی مورد استفاده قرار گیرد. این مقاله با تمرکز بر مفاهیمی همچون ایمان به نصرت الهی، صبر، شهادت‌طلبی،

زهد، بصیرت و دشمنشناسی، به تبیین جایگاه مقاومت در اندیشه قرآنی امام خامنه‌ای می‌پردازد و تمایز آن را با پژوهشهای پیشین نشان می‌دهد.

مفهوم مقاومت

مقاومت به عنوان یک مفهوم جامع، شامل هرگونه تلاش برای حفظ ثبات، تعادل و ارزش‌ها در مواجهه با نیروهای مخرب و تهدیدکننده، اعم از فردی یا جمعی، می‌شود (میرقادری و کیانی، ۱۳۹۱: ص ۷۰). این تعریف گسترده از مقاومت، زمینه‌ساز کاربرد آن در حوزه‌های مختلفی همچون روانشناسی، جامعه‌شناسی، مدیریت و حتی علوم سیاسی است.

اگرچه واژه «مقاومت» به صورت صریح در قرآن کریم ذکر نشده است، اما بررسی‌های لغوی و تفسیری نشان می‌دهد که این مفهوم ریشه‌های قرآنی دارد و در فرهنگ اسلامی بومی‌سازی شده است. در قرآن کریم، مقاومت به عنوان یک فرهنگ فراگیر مطرح شده است که در قالب واژه‌هایی مانند «استقامت» (هود: ۱۱۲)، «صبر» (بقره: ۴۵) و «ثابت‌قدمی» (بقره: ۲۵۰؛ انفال: ۴۵) بیان می‌شود. در مفهوم قرآنی استقامت، دوام، ثبات و انجام درست یک فعل مدنظر است، به گونه‌ای که هیچ‌گونه خللی در آن راه نیابد (طبرسی، ۱۳۷۴: ج ۵، ص ۳۰۴؛ طوسی، بی‌تا: ج ۶، ص ۷۷). به عبارت دیگر، استقامت به معنای تلاش برای اصلاح و تکمیل یک امر تا رسیدن به حد کمال و جلوگیری از ورود فساد و نقص به آن است (طباطبایی، ۱۳۷۴: ج ۱۱، ص ۴۷؛ ابن عاشور، ۱۴۲۰ق: ج ۱۱، ص ۳۳۹).

مقاومت به معنای دفاع، ایستادگی، عدم تسلیم در برابر خواسته‌های طرف مقابل و تلاش برای تحقق اراده خویش، مفهومی گسترده است که در طول تاریخ بشر و در تمامی عرصه‌های زندگی، حتی در تقابل جبهه حق و باطل، وجود داشته است. اما زمانی که این مقاومت بر اساس آموزه‌های اسلامی شکل می‌گیرد، به عنوان «مقاومت اسلامی» شناخته می‌شود. این نوع مقاومت، علاوه بر جنبه‌های مادی و دفاعی، دارای ابعاد معنوی و الهی است که ریشه در تعالیم قرآن کریم و سنت پیامبر (ص) دارد.

ایران به دلیل ویژگی‌های جغرافیایی، تاریخی و دینی همواره مورد تهاجم و تهدید دشمنان خود قرار گرفته است. بر این اساس، رهبران سیاسی و مذهبی این کشور توجه ویژه‌ای به تقویت روحیه مبارزه و مقاومت در میان رزمندگان و مردم عادی داشته‌اند. پس از وقوع انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۳۵۷، حجم و شدت این دشمنی‌ها به طور چشمگیری افزایش یافته است. در نتیجه، ادبیات مقاومت به بخش جدایی‌ناپذیر از سخنان و مواضع امام خمینی (ره) و آیت‌الله خامنه‌ای تبدیل شده است. مقام معظم رهبری

در تبیین مفهوم مقاومت، آن را به عنوان انتخاب راه صحیح، آغاز حرکت در این مسیر، مبارزه با موانع و مشکلات، و ادامه راه حق بدون توقف یا انصراف تعریف کرده‌اند (بیانات در مراسم سی‌امین سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۱۴ خرداد ۱۳۹۸). ایشان همچنین استقامت را به معنای پایداری در مسیر مستقیم و حرکت در جهت درست دانسته‌اند (بیانات در خطبه‌های نماز جمعه به مناسبت بیست‌ویکمین سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۱۴ خرداد ۱۳۸۹).

رهبر انقلاب اسلامی با تأکید بر این که اقدام امام خمینی (ره) در انتخاب مسیر و اندیشه مقاومت، دارای پشتوانه‌های منطقی، عقلانی، علمی و دینی بوده است، در تبیین عناصر و اجزای منطق اندیشه مقاومت امام خمینی (ره) بیان کرده‌اند: «یکی از اجزای منطق مقاومت، شرف، هویت و انسانیت هر ملت است که هرگاه با تهدید، زورگویی و تحمیل مواجه می‌شود، در مقابل آن می‌ایستد» (بیانات در مراسم سی‌امین سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۱۴ خرداد ۱۳۹۸).

رهبر معظم انقلاب، مقاومت را به عنوان استقامت و پایداری در مسیر صحیح و مستقیم تعریف کرده‌اند که نشان‌دهنده دفاع عموم مردم از هویت و شرف خود در برابر تهدیدات و زورگویی‌های بیگانگان است. بر این اساس، بر تمامی مسلمانان ایران و جهان اسلام واجب است که بر طبق فرمایشات ایشان، در مسیر رویارویی با زورگویی‌ها و تهدیدها مقاومت کنند تا به هدف نهایی، که پیروزی بر جبهه باطل است، دست یابند.

خاستگاه مقاومت

پیروزی انقلاب اسلامی به عنوان نمونه‌ای بارز از مقاومت جامعه مسلمان در برابر سلطه مستکبران جهانی، حاصل به‌کارگیری ظرفیت‌های رهایی‌بخش روایت شیعی از اسلام سیاسی است. این انقلاب توانست الگویی از مقاومت در برابر سلطه استکباری غرب و ارزش‌های استعلایی مدرنیته ارائه دهد و در تقابل با ارزش‌های دینی، جایگاهی ویژه در قرن جدید بیابد. مهم‌ترین ویژگی مکتب، اندیشه و راهبرد امام خمینی (رحمه‌الله) به عنوان رهبر جریان مقاومت، تفسیر عینی و عملی مفاهیم قرآنی همچون ایستادگی، مقاومت و تسلیم‌ناپذیری در برابر طاغوت‌ها، مشکلات و موانع بود. ایشان با عملکرد و مقاومت خویش، بسیاری از آیات قرآن را به منصفه ظهور رساندند و با الهام از سیره رسول مکرم اسلام (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم)، در برابر هرگونه تهدید، تطمیع و فریب ایستادگی کردند. خداوند در قرآن کریم، رسول خود را به مقاومت و استقامت دعوت می‌کند: «فَلِذَلِكَ فَادُعْ وَاسْتَقِمْ كَمَا أَمَرْتَ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ؛ پس

دعوت کن و همان‌گونه که مأمور شده‌ای استقامت ورز و از هوس‌های آنان پیروی مکن» (شوری: ۱۵). امام خمینی (رحمه‌الله) با تمسک به این آیات و با تکیه بر اصول قرآنی، نه تنها در برابر دشمنان خارجی، بلکه در مقابل انحرافات داخلی و فشارهای سیاسی نیز مقاومت کردند و الگویی عملی از مقاومت مبتنی بر ایمان و استقامت ارائه دادند که در تاریخ معاصر بی‌نظیر است (خسروپور، ۱۳۹۸: ص ۲۸). این رویکرد ایشان، مقاومت را به عنوان یک اصل اساسی در مبارزه برای تحقق عدالت و استقلال تبیین کرد و نشان داد که مقاومت تنها یک واکنش دفاعی نیست، بلکه یک استراتژی فعال و آگاهانه برای حفظ ارزش‌ها و دستیابی به اهداف متعالی است.

استکبار جهانی همواره با ظلم و ستم همراه بوده و پیش از آغاز نهضت عظیم امام خمینی (رحمه‌الله)، بیش از دو قرن سلطه و ستم کشورهای استعمارگر بر مستضعفین جهان در آسیا، آفریقا و آمریکای لاتین ادامه داشت. انگلیس در هند و سایر کشورهای منطقه، فرانسه در آفریقا و الجزایر، و دیگر قدرت‌های اروپایی در مناطق موسوم به «جهان سوم» به غارت و استثمار منابع پرداختند. در چنین شرایطی، ظهور یک حکومت در قلب منطقه استراتژیک خاورمیانه با شعار ظلم‌ستیزی و حمایت از مظلومان، برای قدرت‌های استکباری غیرقابل تحمل بود. از این رو، از همان روزهای نخست پیروزی انقلاب اسلامی، دشمنی‌ها و توطئه‌های مختلفی از سوی استکبار جهانی آغاز شد. امام خمینی (رحمه‌الله) برای مقابله با این تهاجمات، نظریه مقاومت را مطرح و پایه‌گذاری کردند و مسیر دستیابی به سرافرازی و رستگاری در دنیا و آخرت را ترسیم نمودند. این نظریه نه تنها به عنوان یک استراتژی دفاعی در برابر تهاجمات خارجی، بلکه به عنوان راهکاری برای تحقق عدالت، استقلال و خوداتکایی در عرصه‌های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی مطرح شد و الگویی برای مبارزه با استکبار جهانی در سراسر جهان ارائه داد (همان).

در واقع، ظهور، تداوم و بالندگی «اندیشه مقاومت» که امروزه به عنوان مؤلفه‌ای تعیین‌کننده و قدرتمند در معادلات منطقه‌ای و جهانی اسلام مطرح شده است، از جمله تأثیرات راهبردی و عمیق انقلاب اسلامی به شمار می‌رود. این اندیشه متأثر از آرمان‌ها، ارزش‌ها و تفکرات انقلابی بنیان‌گذار کبیر انقلاب اسلامی ایران، امام خمینی (رحمه‌الله)، و نیز تدابیر و تصمیمات دوراندیشانه و استراتژیک مقام معظم رهبری است. این اندیشه نه تنها به عنوان یک گفتمان سیاسی، بلکه به عنوان یک فرهنگ مقاومت در برابر ظلم و استکبار، در سطح جهان اسلام و فراتر از آن گسترش یافته است.

مقاومت در اندیشه قرآنی امام خامنه‌ای

۱. ایمان به یاری و امداد خدا

ایمان به عنوان یک ضرورت قلبی و اعتقادی، رابطه شناختی و معرفتی انسان با خدا را تنظیم می‌کند. اعمالی که با ایمان به خدا انجام می‌شوند، چنان قدرتی به فرد مؤمن می‌بخشند که او را در رسیدن به اهدافش توانمند می‌سازند. امام علی (علیه‌السلام) در این زمینه می‌فرماید: «كُنْ مُوقِنًا تَكُنْ قَوِيًّا؛ اهل یقین باش تا توانا شوی» (درایتی، ۱۳۶۶، ص ۸۱). این بیان نشان می‌دهد که ایمان نه تنها به عنوان یک اصل اعتقادی، بلکه به عنوان منبعی برای قدرت و توانایی در مواجهه با چالش‌ها عمل می‌کند.

در شرایطی که جهان اسلام با چالش‌های متعددی از سوی دشمنان مواجه است، ایمان به نصرت الهی می‌تواند به عنوان منبعی برای امید و مقاومت عمل کند. از منظر مادی، جبهه مقاومت ممکن است در مقایسه با جبهه سلطه‌گران از امکانات کمتری برخوردار باشد، اما با تکیه بر وعده‌های تخلف‌ناپذیر الهی، پیروزی دست‌یافتنی می‌شود. مقام معظم رهبری در این زمینه تأکید کرده‌اند که پیروزی ملت ایران و جریان انقلابی تضمین شده است، چرا که خداوند در قرآن می‌فرماید: «إِنْ يَنْصُرْكُمُ اللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ؛ اگر خدا شما را یاری کند، هیچ‌کس بر شما غلبه نخواهد کرد» (بیانات در دیدار بسیجیان، ۶ آذر ۱۳۹۸). این نصرت الهی مشروط به ایستادگی و تلاش در راه خدا است، چنانچه قرآن می‌فرماید: «إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ؛ اگر خدا را یاری کنید، خدا نیز شما را یاری خواهد کرد» (محمد: ۷).

در آیات قرآن، نصرت الهی به عنوان یک وعده قطعی و غیرقابل انکار مطرح شده است. خداوند در قرآن می‌فرماید: «وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ؛ و نصرت تنها از سوی خدای توانای حکیم است» (آل عمران: ۱۲۶). همچنین، قرآن تأکید می‌کند که تنها کسانی شایسته نصرت الهی هستند که در راه خدا تلاش کنند و از او غافل نشوند: «وَإِنْ يُرِيدُوا أَنْ يَخْدَعُوكَ فَإِنْ حَسَبَكَ اللَّهُ هُوَ الَّذِي آيْدَكَ بِنَصْرِهِ وَبِالْمُؤْمِنِينَ» (انفال: ۶۲). بنابراین، نصرت الهی نه تنها به عنوان یک وعده، بلکه به عنوان یک واقعیت در زندگی مؤمنان تجلی می‌یابد و آن‌ها را در برابر هرگونه تهدید و چالش مقاوم می‌سازد.

۲. سلطه‌ستیزی

نفی سلطه و سلطه‌ستیزی به عنوان عنصر مرکزی اندیشه مقاومت، مبارزه با هرگونه سلطه و حاکمیت قدرت‌های ستمگر و بیگانه را در بر می‌گیرد. این رویکرد شامل اهدافی همچون ریشه‌کنی فقر، حمایت از طبقات محروم، نفی تبعیض در روابط اجتماعی، و مقابله با زیاده‌خواهی اقشار قدرتمند و تجاوزطلبی نظام‌های اقتدارگرای جهانی است (علوی، ۱۳۹۱، ص ۵۵). یکی از اصول اساسی سیاست خارجی حکومت

اسلامی و روابط بین‌الملل آن، قاعده «نفی سبیل» یا نفی سلطه است که در قرآن کریم به صراحت بیان شده است: «وَ لَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا؛ خداوند هرگز راهی برای سلطه کافران بر مسلمانان قرار نداده است» (نساء: ۱۴۱). این اصل، به عنوان یک قاعده کلیدی، هرگونه سلطه و نفوذ سیاسی، اقتصادی، امنیتی و نظامی دشمن را بر جوامع اسلامی رد می‌کند و مانع از تحمیل اراده قدرت‌های استکباری بر مسلمانان می‌شود. در تفسیر المیزان، علامه طباطبایی (۱۳۷۴، ج ۵، ص ۱۸۹) این آیه را نشانه‌ای از پیروزی دائمی مؤمنان بر کافران دانسته و تأکید می‌کند که این وضعیت به عنوان یک قانون الهی، تغییرناپذیر است. این قاعده نه تنها به عنوان یک اصل اعتقادی، بلکه به عنوان یک استراتژی عملی در سیاست خارجی و حکومت اسلامی، زمینه‌ساز استقلال، عزت و خوداتکایی جوامع اسلامی در برابر سلطه‌جویی‌های جهانی است و به عنوان چارچوبی برای تنظیم روابط بین‌الملل بر پایه عدالت و نفی هرگونه ظلم و ستم عمل می‌کند.

امام خامنه‌ای (حفظه الله) در این زمینه تأکید کرده‌اند که اسلام و تفکر اسلامی اجازه نمی‌دهد ملتی تحت سلطه قرار گیرد و استعدادهایش سرکوب شود. ایشان مقاومت را به عنوان پایداری در مسیر حق و ایستادگی در برابر زورگویی‌ها تعریف کرده‌اند (بیانات مقام معظم رهبری، ۳۰ بهمن ۱۳۸۸). بر اساس آیات قرآن، اگر مؤمنان در راه خدا ایستادگی کنند، پیروزی قطعی است: «وَلَوْ قَاتَلَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوَلَّوْا الْأَدْبَارَ ثُمَّ لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا؛ اگر کافران با شما بجنگند، پشت خواهند کرد و هیچ یاور و کمک‌کاری نخواهند یافت» (فتح: ۲۲ و ۲۳). این سنت الهی است و تغییرناپذیر است. رهبر انقلاب اسلامی نیز تأکید کرده‌اند که نصرت خداوند مشروط به ایستادگی، تدبیر و مجاهدت در راه حق است (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۹ دی ۱۳۹۱).

رهبری انقلاب اسلامی، حرکت جامعه اسلامی را ماهیتاً ضد استکباری و ضد سلطه ارزیابی می‌کنند و معتقدند که نظام سلطه جهانی، دنیا را به دو قطب ظالم و مظلوم تقسیم می‌کند. ایشان خصومت نظام‌های سلطه‌گر با جمهوری اسلامی را ناشی از ایستادگی و مقاومت این نظام در برابر سلطه‌جویی جهانی می‌دانند و تأکید می‌کنند که دشمنی‌های موجود، از جمله بهانه‌هایی مانند مسئله هسته‌ای یا حقوق بشر، در حقیقت تلاشی نظام‌مند برای منصرف کردن ایران از مسیر مقاومت در برابر زورگویان جهانی است. این رویکرد، نشان‌دهنده آن است که جمهوری اسلامی با تکیه بر اصولی همچون استقلال، عدالت و نفی سلطه، به عنوان

مانعی جدی در برابر منافع قدرت‌های استکباری عمل می‌کند و از این رو، هدف حملات تبلیغاتی، سیاسی و اقتصادی قرار گرفته است (بیانات مقام معظم رهبری، ۳۱ اردیبهشت ۱۳۹۳). این موضع‌گیری، نه تنها بیانگر تعهد جمهوری اسلامی به دفاع از حقوق ملت‌های مستضعف است، بلکه نشان‌دهنده رویکردی استراتژیک برای حفظ حاکمیت ملی و مقابله با هرگونه نفوذ و سلطه خارجی در عرصه‌های مختلف سیاسی، اقتصادی و فرهنگی است. بر اساس قرآن کریم، خداوند هیچ راه تسلطی برای کافران بر مؤمنان قرار نداده است: «وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا؛ خداوند هرگز برای کافران راه تسلطی بر مؤمنان قرار نداده است» (نساء: ۱۴۱). این آیه نشان می‌دهد که پیروزی نهایی از آن مؤمنان است و هرگونه پیروزی کافران موقت و ناپایدار خواهد بود (مکارم شیرازی، ۱۳۷۱، ج ۴، ص ۱۷۶).

۳. استکبارستیزی

نظریه مقاومت به عنوان یک نظریه رهایی‌بخش و تحول‌آفرین، در چارچوب مدلی برای مقابله با سلطه و مبتنی بر قدرت روایت انقلاب اسلامی از متن اسلام ناب محمدی (صلی الله علیه وآله وسلم) شکل گرفته است. این نظریه با هدف غرب‌زدایی از ساختار ناعادلانه نظام بین‌الملل و تغییر معادلات جهانی، به دنبال استقرار عدالت و مقاومت در برابر نظام سلطه است. انقلاب اسلامی، که بر پایه اسلام‌خواهی، عدالت‌طلبی و نفی هرگونه ظلم و ستم استوار است، به دلیل ماهیت ایدئولوژیک و ارزشی خود، هرگز نمی‌تواند با نظام سلطه، که مبتنی بر استعمار، استکبار و تبعیض ساختاری است، همزیستی مسالمت‌آمیز داشته باشد. مقام معظم رهبری (حفظه الله) در این زمینه تأکید کرده‌اند که ملت ایران با شجاعت و آگاهی کامل، نظام سلطه را نفی کرده و به دنبال تغییر معادله حاکم بر جهان به سمت عدالت و برابری است (بیانات مقام معظم رهبری، ۲۷ بهمن ۱۳۹۳). این رویکرد، مقاومت را نه تنها به عنوان یک استراتژی دفاعی، بلکه به عنوان یک الگوی کلیدی برای مقابله با سلطه‌گران جهانی و تحقق آرمان‌های انسانی و اسلامی مطرح می‌کند، و در این مسیر، به عنوان الگویی برای ملت‌های مستضعف جهان عمل می‌نماید.

یکی از مؤلفه‌های اصلی اندیشه مقاومت، استکبارستیزی است که در رهنمودهای مقام معظم رهبری به عنوان یکی از شاخصه‌های مهم مقاومت مطرح شده است. استکبارستیزی به معنای نفی استبداد و مقابله با قدرت‌های زورگو و سلطه‌گر است که در تعالیم قرآن کریم نیز به آن اشاره شده است. آیاتی مانند «إِن فِي صُدُورِهِمْ إِلَّا كِبْرٌ؛ نیست در دل‌هایشان مگر تکبر و احساس بزرگی» (غافر: ۵۶) و «كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا؛ آیات ما را دروغ شمردند و از روی تکبر از آن‌ها رخ برتافتند» (اعراف: ۴۰)، ماهیت قدرت‌های

استکباری را نمایان می‌سازند. ماهیت قدرت‌های استکباری، که بر پایه سلطه‌جویی، مداخله‌گری و تحمیل اراده خود بر دیگران استوار است، به وضوح نمایانگر رویکردی است که در تضاد کامل با عدالت، آزادی و حقوق ملت‌ها قرار دارد. مقام معظم رهبری استکبار را به عنوان آفت بشریت معرفی کرده و تأکید می‌کند که استکبارستیزی به معنای مقاومت فعال و آگاهانه در برابر مداخله‌جویی، تحمیل و زورگویی قدرت‌های سلطه‌گر است (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۲ آبان ۱۳۹۲). این رویکرد، مقاومت را نه تنها به عنوان یک امکان، بلکه به عنوان یک ضرورت اجتناب‌ناپذیر در راستای حفظ استقلال، عزت و حقوق ملت‌ها در برابر نظام سلطه جهانی می‌داند. چنین مقاومتی، که ریشه در ارزش‌های اسلامی و انسانی دارد، به عنوان راهکاری استراتژیک برای مقابله با نفوذ و سلطه‌گری قدرت‌های استکباری و تحقق عدالت جهانی عمل می‌کند.

از دیدگاه رهبری، مبارزه با استکبار به عنوان یک اصل تعطیل‌ناپذیر و بخشی جدایی‌ناپذیر از مبانی انقلاب اسلامی تلقی می‌شود. ایشان تأکید کرده‌اند که مبارزه با استکبار، حتی پس از انجام مذاکرات و تعاملات دیپلماتیک، باید با قوت ادامه یابد، زیرا این مبارزه ریشه در تعالیم قرآن کریم و آموزه‌های دینی دارد. مقام معظم رهبری در این زمینه فرموده‌اند: «اگر مبارزه با استکبار نباشد، ما اصلاً تابع قرآن نیستیم» (بیانات مقام معظم رهبری، ۲۰ تیر ۱۳۹۴). قرآن کریم نیز در آیاتی همچون «وَلَا يَنَالُونَ مِنْ عَدُوٍّ نِيلاً إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ بِهِ عَمَلٌ صَالِحٌ؛ و ضربه‌ای از دشمن نمی‌خورند، مگر اینکه به خاطر آن، عمل صالحی برای آنها نوشته می‌شود» (توبه: ۱۲۰)، بر اهمیت مقاومت و پاداش الهی برای مجاهدان راه حق تأکید کرده است. این آیات نشان می‌دهند که مقاومت در برابر استکبار نه تنها موجب انزوا یا شکست نمی‌شود، بلکه عزت، سربلندی و پشتیبانی الهی را برای ملت‌هایی که در مسیر حق ایستادگی می‌کنند، به همراه دارد. این رویکرد، مقاومت را به عنوان یک استراتژی حیاتی و الهی برای حفظ استقلال، عدالت و کرامت انسانی در برابر نظام سلطه جهانی تبیین می‌کند.

۴. صبر و استقامت

اطاعت از دستورات الهی ضامن سعادت مسلمانان در ابعاد فردی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی است. ملتی که برنامه زندگی خود را بر اساس دستورات الهی تنظیم کند و در جهت گسترش آن گام بردارد، منافع دشمنان اسلام و مسلمین را به خطر می‌اندازد. در نتیجه، دشمنان با روش‌های مختلف، از جمله تهاجمات نظامی، فرهنگی و تحریم‌های اقتصادی، تلاش می‌کنند تا حرکت و پویایی چنین ملتی را سرکوب کنند. در این شرایط، مسلمانان برای مقابله با ستم مستکبران و ابرقدرت‌ها نیازمند وحدت، صبر و

استقامت هستند. صبر، به عنوان یکی از مهم‌ترین فضایل اخلاقی، در لغت عرب به معنای حبس و بازداشتن نفس از بی‌قراری تعریف شده است (ابن منظور، ۱۴۱۴، ج ۴، ص ۴۳۸) و در اصطلاح اخلاقی به حفظ آرامش و طمأنینه در برابر مشکلات اشاره دارد (مصطفوی، ۱۳۶۰، ج ۶، ص ۱۸۲). این مفهوم به معنای پذیرش ظلم نیست، بلکه به معنای پایداری، مقاومت و عمل با تدبیر در شرایط سخت است (نراقی، بی‌تا، ج ۳، ص ۲۸۰).

اهمیت صبر و استقامت در برابر مشکلات و دشمنان در احادیث و روایات اسلامی به‌طور گسترده مورد تأکید قرار گرفته است. امام علی (علیه السلام) می‌فرماید: «قَوِيَّ عَدُوَّ الشَّدَائِدِ الصَّبْرُ؛ قوی‌ترین سلاح در برابر سختی‌ها صبر است» (آمدی، ۱۳۷۸، ص ۱۲۹۰۸۲). همچنین رسول خدا (صلی الله علیه و آله) فرمودند: «نِعْمَ سِلَاحُ الْمُؤْمِنِ الصَّبْرُ وَالدُّعَاءُ؛ چه نیکو سلاحی است صبر و دعا برای مؤمن» (پاینده، ۱۳۸۳، ص ۳۱۲۸). مقام معظم رهبری نیز بر اهمیت صبر در مبارزه با دشمن تأکید کرده‌اند و فرموده‌اند: «صبر یعنی در میدان باقی ماندن، از میدان بیرون نرفتن و چشم به هدف‌های دور دوختن» (بیانات در مراسم دانش‌آموختگی دانشگاه امام حسین (علیه السلام)، ۹ تیر ۱۳۹۷). ایشان همچنین تأکید کرده‌اند که پیروزی ملت ایران با صبر به دست آمده و ادامه این مسیر نیز نیازمند صبر و استقامت است (بیانات در مراسم دومین سالگرد رحلت امام خمینی، ۱۴ خرداد ۱۳۷۰).

در قرآن کریم نیز آیات متعددی به اهمیت صبر و تقوا اشاره کرده‌اند. خداوند متعال می‌فرماید: «فَاصْبِرْ إِنَّ الْعَاقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ؛ پس صبر کن که عاقبت از آن پرهیزگاران است» (هود: ۴۹). همچنین در آیه‌ای دیگر آمده است: «وَاصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِاللَّهِ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُ فِي ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ؛ و صبر کن و صبر تو تنها به توفیق خدا است و بر آنان اندوه مخور و از آنچه نیرنگ می‌کنند در تنگنا مباش» (نحل: ۱۲۷). این آیات نشان می‌دهند که صبر و تقوا نه تنها باعث مقاومت در برابر دشمنان می‌شود، بلکه پیروزی نهایی را نیز تضمین می‌کند. مقام معظم رهبری نیز با استناد به این آیات، صبر را به عنوان یک قانون الهی مطرح کرده‌اند که پیروزی را در پی خواهد داشت.

۵. روحیه جهاد و شهادت

ایمان عمیق و خالصانه به یک آرمان، فرد را به سوی فداکاری و گذشتن از همه چیز برای تحقق آن آرمان سوق می‌دهد، به گونه‌ای که مقاومت تنها زمانی شکل می‌گیرد که ایمان و عقیده در دل‌ها ریشه‌دار و استوار شود. پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) در دوران مکه، با تثبیت ایمان در دل مسلمانان، آن‌ها را به

مرحله‌ای رساندند که توانستند در برابر دشواری‌ها و فشارهای طاقت‌فرسا مقاومت کنند و رعب و وحشت را در دل دشمنان بیفکنند. نمونه بارز این مقاومت را می‌توان در شعب ابوطالب مشاهده کرد، جایی که یاران پیامبر با تحمل محاصره اقتصادی، گرسنگی و سختی‌های فراوان، سرانجام به پیروزی دست یافتند و نشان دادند که ایمان راسخ می‌تواند بر هرگونه چالش و بحران غلبه کند (جمشیدی‌ها؛ عرفان‌منش، ۱۳۹۳، ص ۱۵). خداوند در قرآن کریم نیز به این موضوع اشاره کرده و می‌فرماید: «الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ أَكْثَرُ دَرَجَةً عِنْدَ اللَّهِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ؛ کسانی که ایمان آورده‌اند و هجرت کرده‌اند و در راه خدا با مال و جان خود جهاد نموده‌اند، نزد خدا مقامی والاتر دارند و آنان همان رستگارانند» (توبه: ۲۰). این آیات و رویدادهای تاریخی نشان می‌دهند که مقاومت، ریشه در ایمان و اعتقاد راسخ دارد و تنها با تکیه بر این ایمان است که فرد یا جامعه می‌تواند در برابر ظلم و ستم ایستادگی کند و به پیروزی و رستگاری دست یابد.

جهاد، به معنای تلاش و کوشش در راه خدا، مفهومی مقدس و ارزشمند است که در تمام عرصه‌های زندگی، از جمله دفاع، علم، سیاست و خدمت‌رسانی، قابل اجراست. این مفهوم از زیبایی‌های دین اسلام است که جهاد را برای همه مسلمانان، در هر جایگاه و شغلی، ضروری دانسته است. مقام معظم رهبری نیز با تأکید بر روحیه جهادی، آن را به عنوان یکی از مبانی اندیشه مقاومت مطرح کرده‌اند و همواره بر لزوم حفظ این روحیه تأکید نموده‌اند. ایشان در این زمینه فرموده‌اند: «گاهی اوقات غفلت از روحیه جهادی و ایثار داشته‌ایم» (بیانات در جمع مسئولین، ۱۶ مرداد ۱۳۹۰). این هشدار، نشان‌دهنده اهمیت جهاد در مبارزه با قدرت‌های استکباری است که ریشه در تعالیم قرآنی و تقابل با جبهه کفر و شرک دارد. خداوند در قرآن می‌فرماید: «وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ؛ هر چه در توان دارید بسیج کنید تا دشمن خدا و دشمن خودتان را بترسانید» (انفال: ۶۰).

در اندیشه تشیع، ولایت فقیه به عنوان نایب امام زمان (عج‌الله‌تعالی‌فرجه‌الشریف) نقش محوری در هدایت جامعه اسلامی دارد. ولی فقیه با تدبیر و بصیرت، جامعه را از حوادث و خطرات عبور می‌دهد و زمینه را برای ظهور امام عصر (عج) فراهم می‌کند. در شرایط کنونی که جبهه دشمن هجمه‌ای همه‌جانبه بر پیکره تشیع وارد کرده است، ولی فقیه با رصد دقیق اوضاع سیاسی، اجتماعی و اقتصادی، حملات دشمن را خنثی می‌کند. ادبیات ولی فقیه، که برخاسته از قرآن و روایات است، در جهت‌دهی به جامعه و تقویت

اندیشه مقاومت در برابر دشمنان نقش بسزایی دارد (احمدی، ۱۳۹۳، ص ۳۶). مقام معظم رهبری نیز وظیفه اصلی خود را گرم‌نگه‌داشتن تنور جهاد در کشور می‌دانند و تأکید کرده‌اند که مملکت، مملکت جهاد فی سبیل‌الله است.

فرهنگ شهادت و ایثارگری یکی از مؤلفه‌های مهم اندیشه مقاومت است که توسط امام خمینی (ره) احیا شد و به عنوان عامل اصلی پیروزی انقلاب اسلامی و تداوم نظام اسلامی مطرح گردید. مقام معظم رهبری نیز بر اهمیت این فرهنگ تأکید کرده و فرموده‌اند: «ملت ایران با فداکاری شهیدانش و با صبر و پایداری آزادگان و جانبازانش، توانست خود را به قلّه‌های عزت برساند» (بیانات، ۷ تیر ۱۳۹۲). فرهنگ شهادت‌طلبی با تقویت روح ایمان، تعبد و غیرت دینی، جامعه را در برابر تهدیدات دشمنان مقاوم می‌سازد و از ارزش‌های دینی پاسداری می‌کند (عابدینی، ۱۳۹۶، ص ۲۸). قرآن کریم نیز بر این موضوع تأکید کرده و می‌فرماید: «إِنْ يَنْصُرْكُمُ اللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ؛ اگر خدا یاریتان کند، هیچ‌کس بر شما غلبه نخواهد کرد» (آل عمران: ۱۶۰).

رهبر معظم انقلاب، جهاد را تنها محدود به جنگ نظامی نمی‌دانند، بلکه آن را در عرصه‌های مختلفی مانند سازندگی، آگاهی‌بخشی، مبارزه با تبلیغات دشمن و وحدت ملی تعریف می‌کنند. ایشان جهاد فرهنگی را پایه و اساس جهاد نظامی و سیاسی دانسته و فرموده‌اند: «جهاد فقط به معنای قتال نیست؛ جهاد یک معنای بسیار وسیع‌تری دارد» (میرزایی، ۱۳۹۸، ص ۸۸). بر اساس سنت الهی، پیروزی نتیجه مقاومت و اعتماد به وعده‌های خداوند است. همان‌طور که قرآن می‌فرماید: «كَلَّا إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ؛ هرگز چنین نیست، پروردگارم با من است و مرا هدایت خواهد کرد» (شعراء: ۶۲). رسیدن به آرمان‌های والای اسلامی، بدون تحمل سختی‌ها و مقاومت در برابر دشواری‌ها ممکن نیست، و این همان مسیری است که ملت ایران با الهام از فرهنگ شهادت و ایثارگری در پیش گرفته‌اند.

۶. دشمن‌شناسی

در طول تاریخ، جوامع بشری همواره در معرض تهدیدات و آسیب‌های ناشی از دشمنان قرار گرفته‌اند، که این امر منجر به ایجاد فتنه‌ها و مشکلات عدیده‌ای در میان ملت‌ها شده است. شناخت دشمن در فضای سیاسی و اجتماعی از اهمیت بالایی برخوردار است، زیرا بدون آگاهی از طرز تفکر و توانایی‌های دشمن، موفقیت در مقابله با آن غیرممکن خواهد بود. این شناخت از طریق افزایش بصیرت حاصل می‌شود. با شناخت دشمن، می‌توان احتمال پیروزی یا شکست را ارزیابی کرد، چرا که حتی اگر انسان توانایی مقابله با

دشمن را داشته باشد، اما از اطلاعات کافی و بصیرت لازم برخوردار نباشد، محکوم به شکست خواهد بود. بصیرت افزایی و دشمن‌شناسی به انسان این امکان را می‌دهد تا از مکر دشمن آگاه شود و در برابر اقدامات ضد انسانی او واکنش مناسب نشان دهد (بیانات در دیدار مردم اصفهان، ۲۶ آبان ۱۳۹۵).

مقاومت و ایستادگی در برابر دشمنان، همراه با بصیرت افزایی و دشمن‌شناسی، از موارد مورد تأکید مقام معظم رهبری در عرصه سیاسی و اجتماعی است. ایشان در این زمینه فرموده‌اند: «بصیرت سیاسی یعنی اینکه بدانید چه کسی مقابل شماست، بدانید که او درباره شما چه فکری دارد و بدانید که اگر چشم خود را ببندید و فکر نکنید، ضربه خواهید خورد. همه جوانان ما باید بدانند که دشمنان بیکار نمی‌نشینند و نقشه‌های شوم خود را طراحی می‌کنند. هنر این است که نقشه دشمن را بشناسیم و برای مقابله با آن، طرح و انگیزه داشته باشیم» (بیانات در دیدار مردم اصفهان، ۲۶ آبان ۱۳۹۵). این هشدارها برگرفته از دغدغه‌های دینی نسبت به فتنه‌هایی است که توسط دشمنان دوست‌نما متوجه جامعه اسلامی می‌شود. قرآن کریم نیز بارها نسبت به ضرورت دشمن‌شناسی تذکر داده است: «إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا؛ بی‌تردید شیطان دشمن شماست، پس او را دشمن خود بگیرید» (فاطر: ۶).

رهبر معظم انقلاب در مواضع متعدد خود بر دشمنی بی‌پایان نظام جمهوری اسلامی با پرچمداران کفر و استکبار، به ویژه آمریکا، انگلیس و صهیونیسم جهانی تأکید کرده‌اند. این دشمنی ریشه در تفکر قرآنی دارد که بارها دشمنی مشرکان و یهودیان را متذکر شده است. قرآن کریم می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید، یهود و نصاری را دوستان خود مگیرید، آنان دوستان یکدیگرند و هر کس از شما آنان را دوست خود گیرد، از زمره آنان است. بی‌تردید خدا گروه ستمکاران را هدایت نمی‌کند» (مائده: ۵۱). این آیات نشان می‌دهند که دشمنان اسلام، علیرغم اختلافات ظاهری، در تقابل با جامعه اسلامی متحد هستند.

بنابراین، شناخت صحیح دشمن و بصیرت افزایی نه تنها به عنوان یک ضرورت سیاسی، بلکه به عنوان یک تکلیف دینی مطرح است. رهبر معظم انقلاب با تأکید بر این موضوع، همواره جامعه اسلامی را به هوشیاری و آمادگی در برابر توطئه‌های دشمنان فراخوانده‌اند. ایشان فرموده‌اند: «نباید از نقشه‌های دشمن غافل شد. دشمن شیعه را نمی‌خواهد و برای نابودی آن تلاش می‌کند. بنابراین، باید با شناخت دقیق دشمن

و داشتن طرح و انگیزه، در برابر او ایستادگی کرد» (بیانات در دیدار مردم اصفهان، ۲۶ آبان ۱۳۹۵). این رویکرد، مبتنی بر تعالیم قرآنی و روایات معصومین (علیهم‌السلام)، راهبرد اصلی برای مقابله با تهدیدات دشمنان و حفظ استقلال و عزت جامعه اسلامی است.

۷. خودباوری

یکی از مبانی مهم در اندیشه مقاومت رهبری که ریشه در آموزه‌های قرآنی دارد، مسئله «خودباوری» و «استقلال» است. خودباوری به معنای اعتماد به توانایی‌های ذاتی و استعدادهای درونی، بر پایه توکل بر خداوند، تعریف شده است. قرآن کریم مسلمانان را در صورت داشتن چنین ایمانی، فاتح و پیروز می‌داند: «وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمُ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ؛ شما مسلمانان نه در کار دین سستی کنید و نه از فوت غنیمت دنیا اندوهناک باشید، زیرا اگر در ایمان خود ثابت و استوار باشید، برترین و پیروزمندترین مردم هستید» (آل عمران: ۱۳۹). این آیه نشان می‌دهد که علت سستی و اندوه مسلمانان در برخی مواقع، مواجهه با دشمنان قوی‌تر و تحمل آسیب‌های ناشی از جنگ بوده است. با این حال، قرآن تأکید می‌کند که ایمان و توکل بر خداوند، مسلمانان را در برابر دشمنان مقاوم و پیروز نگه می‌دارد (طباطبایی، ۱۳۷۴، ج ۴، ص ۳۹).

خودباوری نه تنها به معنای شکوفایی استعدادها و دستیابی به استقلال است، بلکه استقلال در ابعاد سیاسی، فرهنگی و اقتصادی نیز به نوبه خود باعث تقویت روحیه خودباوری و عزت نفس می‌شود. رهبر معظم انقلاب، مقاومت در برابر ظلم و ستم و تلاش برای احقاق حق را از عوامل اصلی خودباوری معرفی کرده‌اند. ایشان معتقدند که ملت‌های مسلمان در هر نقطه از جهان، اگر تصمیم به ایستادگی برای اسلام و نصرت آن بگیرند، قطعاً پیروز خواهند شد (بیانات، ۱۸ بهمن ۱۳۷۱). قرآن کریم نیز خودباوران را اهل مقاومت می‌داند و تأکید می‌کند که ایمان و توکل بر خداوند، پایه‌های اصلی مقاومت و پیروزی هستند (بقره: ۴۵).

پیش از پیروزی انقلاب اسلامی، تبلیغات گسترده غرب و عناصر وابسته به آن در داخل کشور، تلاش می‌کردند تا غرب را به عنوان الگوی برتر فرهنگی و رفتاری معرفی کنند. این تلاش‌ها تا حدی موفق بود و برخی افراد در دانشگاه‌ها، مدارس و ادارات، باور کرده بودند که باید از غرب تقلید کنند. این رویکرد باعث از بین رفتن روحیه استقلال، خودباوری و توجه به توانایی‌های داخلی شد. وقوع انقلاب اسلامی به رهبری امام خمینی (ره) و ادامه آن تحت رهبری امام خامنه‌ای، پایانی بر این روند بود و روحیه استقلال و

خودباوری را به جامعه ایران بازگرداند. رهبر معظم انقلاب، استقلال و خودباوری را از پایه‌های اصلی انقلاب اسلامی می‌دانند و تأکید می‌کنند که استقلال به معنای قهر کردن با دیگر کشورها نیست، بلکه به معنای مقابله با قدرت‌های مداخله‌گر و جلوگیری از نفوذ آن‌ها در منافع ملی است (بیانات، ۲۰ بهمن ۱۳۹۲).

رهبری معظم انقلاب در سالروز بیعت تاریخی فرماندهان و کارکنان نیروی ارتش با امام خمینی (ره)، یکی از دستاوردهای مهم این حادثه را زنده کردن احساس استقلال در نیروی هوایی و سپس ارتش دانستند. این اتفاق زمینه‌ساز تقویت روحیه خودباوری و تکیه بر ظرفیت‌های داخلی شد. ایشان در این سخنرانی، ۲۵ بار از واژه «استقلال» استفاده کردند تا بر اهمیت این مفهوم در تقویت روحیه خودباوری و عدم وابستگی به قدرت‌های بیگانه تأکید نمایند (بیانات، ۲۰ بهمن ۱۳۹۲). این رویکرد نشان‌دهنده آن است که استقلال و خودباوری نه تنها به عنوان یک ارزش ملی، بلکه به عنوان یک ضرورت استراتژیک در حفظ عزت و اقتدار کشور مطرح است.

نتیجه گیری

کارکرد مؤلفه‌های مقاومت در قرآن کریم در دوران معاصر همچنان پابرجاست و رهبر معظم انقلاب به عنوان ولی امر مسلمین، در تبیین جزئیات و ضرورت توجه به این مؤلفه‌ها، کاملاً تحت تأثیر مفاهیم قرآنی قرار دارد. بررسی‌ها نشان می‌دهد که تمرکز ایشان بر مفاهیمی همچون امید قطعی به نصرت الهی، صبر، زهد، شهادت‌طلبی، بصیرت‌افزایی و دشمن‌شناسی معطوف بوده است. همچنین، تطبیق میزان پذیرش این مواضع توسط افراد نشان می‌دهد که هرچه تأثیرپذیری آن‌ها از قرآن کریم بیشتر باشد، آمادگی روحی بیشتری برای پذیرش این اندیشه‌ها از خود نشان می‌دهند.

مؤلفه‌های مقاومت در قرآن کریم به عنوان کلیدی برای دستیابی به تمدن نوین اسلامی و پیشرفت همه‌جانبه جوامع مسلمان مطرح است. این اندیشه، که در مقابل سلطه‌پذیری، سازش‌پذیری و تسلیم قرار می‌گیرد، برای رهایی و استقلال ملل اسلامی از چنگال دشمنان ضروری است. از جمله این مبانی می‌توان به نفی نظام سلطه، روحیه جهادی، استکبارستیزی، شهادت‌طلبی و خودباوری اشاره کرد. ترویج این اندیشه به صورت نظری و عملی، می‌تواند به چارچوبی برای گفتمان‌سازی، شبکه‌سازی و جریان‌سازی مقاومت در برابر نظام سلطه تبدیل شود.

گفتمان مقاومت در سطح جهانی با عملی‌سازی طرح کلی مبانی اندیشه مقاومت مقام معظم رهبری، که منطبق بر آیات قرآن کریم است، می‌تواند به ظهور جریان جهانی مردمی مقاومت منجر شود. این جریان می‌تواند منافع سلطه‌گران را در سراسر جهان به مخاطره انداخته و معادلات بین‌المللی را به نفع مستضعفین تغییر دهد. این رویکرد نه تنها در جغرافیای ایران اسلامی، بلکه در تمامی مناطق جهان اسلام و فراتر از آن قابل اجرا است.

راهبرد عمق‌بخشی و درونی‌سازی مقاومت به عنوان پیشنهاد اصلی این تحقیق مطرح می‌شود. بر این اساس، باید به بازتعریف و تبیین مقاومت در ابعاد سیاسی، فرهنگی-اجتماعی و اقتصادی پرداخت تا مولفه‌های قدرت نرم انقلاب اسلامی تقویت شود. این راهبرد می‌تواند مسیر پیشرفت و ایستادگی در برابر جنگ ترکیبی دشمن را هموار کرده و جامعه را در برابر تهدیدات مختلف مقاوم سازد.

ضرورت ترویج اندیشه مقاومت در سطح ملی و بین‌المللی به عنوان یک راهبرد کلیدی برای مقابله با نظام سلطه و استکبار جهانی مطرح است. با توجه به تأثیرات عمیق این اندیشه در تغییر معادلات جهانی، پیشنهاد می‌شود که برنامه‌ریزی‌های استراتژیک برای گسترش این گفتمان در سطح جهان اسلام و فراتر از آن انجام شود. این اقدام می‌تواند به ایجاد جریان‌های مقاومت مردمی در سراسر جهان منجر شده و منافع مستضعفین را در برابر سلطه‌گران حفظ کند.

کتابنامه

• قرآن کریم

۱. آمدی، عبدالواحد بن محمد (۱۳۷۸). غررالحکم و دررالکلم. ترجمه هاشم رسولی. تهران: دفتر نشر فرهنگ.
۲. ابن عاشور، محمد طاهر (۱۴۲۰ق). التحرير و التنوير. بیروت: مؤسسه التاريخ العربی.
۴. احمدی، اسماعیل (۱۳۹۳). «روحیه جهادی، ویژگی‌ها و شاخصه‌ها». روزنامه کیهان. شماره ۴۷.
۵. پاینده، ابوالقاسم (۱۳۸۳). نهج الفصاحه. قم: انصاریان.
۶. جمشیدی‌ها، غلامرضا؛ عرفان‌منش، ایمان (۱۳۹۳). «رابطه علوم انسانی اجتماعی با گفتمان و الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت». مجله معرفت فرهنگی اجتماعی. شماره ۲۰. پاییز.
۷. خامنه ای، سید علی. مجموعه بیانات مقام معظم رهبری. دسترسی در سایت

۸. خسروپور، معصومه (۱۳۹۸). «منطق، هدف و قدرت مقاومت در اندیشه رهبر معظم انقلاب». مجله پاسدار اسلام. شماره ۴۴۷ و ۴۴۸. اردیبهشت و خرداد.
۱۱. طباطبایی، محمدحسین (۱۳۷۴). المیزان فی تفسیر القرآن. قم: جامعه مدرسین حوزه علمیه قم. چاپ ۵.
۱۲. طبرسی، فضل بن حسن (۱۳۷۴). مجمع البیان فی تفسیر القرآن. تهران: فراهانی.
۱۴. طوسی، محمد (بی تا). التبیان فی تفسیر القرآن. بیروت: دار احیاء التراث العربی.
۱۵. عابدینی، محمدجواد (۱۳۹۶). «شهید و شهادت طلبی». گنجینه معارف. شماره ۱۲.
۱۶. علوی، طاهّا (۱۳۹۱). «مولفه های گفتمان انقلاب اسلامی؛ سلطه ستیزی و نفی استکبار». روزنامه رسالت. شماره ۷۶۹۰. ۲۷ آبان.
۱۷. فرزانه، علی (۱۳۹۴). «سیاست مقاومتی در قرآن». روزنامه کیهان. شماره ۲۱۰۸۰.
۱۸. قرشی، علی اکبر (۱۳۷۱). قاموس قرآن. تهران: دارالکتب الاسلامیه. چاپ ۶.
۱۹. مصطفوی، حسن (۱۳۶۰). التحقیق فی کلمات القرآن الکریم. تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب.
۲۰. مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۷۱). تفسیر نمونه. تهران: دارالکتب الاسلامیه. چاپ ۱۰.
۲۱. صلح میرزایی (۱۳۹۸). اندیشه مقاومت از منظر حضرت آیت الله خامنه ای. تهران: انتشارات انقلاب اسلامی.
۲۲. نراقی، ملا محمد مهدی (بی تا). جامع السعادت. بیروت: اعلمی. چاپ ۴.